

šolsko leto dobe naše tovarišice zopet rivalinje v Novem mestu. Kaj ne, lepa slika bodočnosti!? Ali kaj hočemo storiti proti temu mi učitelji in učiteljice? Ali naj čakamo, da prično na vseh novoustanovljenih šolah delovati kute in klofutarice!? Ako ti bije, dragi tovariš in tovarišica, le količkaj srce za tvoj stan, moraš vzklikniti: Do tu sem, mračnjaki, in nič dalje!

Kvišku povzdignimo srce in pogumno nastopimo proti tistim, ki nas hočejo odsloviti in nas nadomestiti s šolskimi sestrami in brati.

Stopiti pa moramo tudi med ljudstvo, preden mu ne ukažejo znani ljudje pod smrtnim grehom, da naj zahteva namesto sedanjih šol — redovne šole s šolskimi sestrami in brati. Povejmo tistim, ki ne vedo, da se po drugih deželah branijo teh bratov in sester in jih zato pode iz svojih dežel. Branijo pa se jih zato, ker niso oni vneti za blagor ljudstva, temveč vneti so za tisto bisago, ki nima nobenega vrha ne dna. Kaj vse so počenjale že take sestre in brati z otroki, tega ne moremo zapisati. Mladino vzgojujejo v hinavce in fanatične pobožnjake, ki pa svojemu bližnjemu lahko store najslabejše. Narod, ki ima take vzgojitelje, propade moralno in gmotno. Zahtevajmo od šolskih oblasti, naj nam ne devljejo okolo vratu zanjke z nastavljenjem omenjenih kutarjev. Pravico imamo samo mi do javnih učiteljskih mest! Čemu smo se pa trudili z učenjem, zapravljali denar in čas, ako nas hočejo v doglednem času postaviti neusmiljeno pod kap?!

Posebno pa se s temi vrstami obračamo do drugih korporacij, ki imajo kaj govoriti pri šolstvu. Pozivljemo vse svobodne elemente v njih, naj takoj v začetku začno boj proti vsiljevanju šolskih bratov in sester. Svobodno posvetno učiteljstvo je garancija za svobodo in prosveto. Ako pademo mi, ugasne svoboda in prosveta. Ako nam pa bodo napredni občinski zastopi tako pred nos postavljali šolske sestre, umaknimo se že danes od vsega delovanja. Čemu bi bile pozneje žrtve?! Oblecimo vsi s slovenskim razumništvom vred spokorno obleko in živimo le spokornosti in pobožnosti. Delujmo, da se uresničijo pobožne želje, da na Kranjskem zavladajo redovne šole s pobožnimi šolskimi brati in sestrami!

Ti pa, dragi tovariš in tovarišica, ki bi ti ne ugajala ta lepa bodočnost, vzemi potni les v roke in pojdi v deželo, kjer se ni bati, da ti trud in trpljenje poplačajo z nehvaležnostjo!

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodono naložim,
v pomoč le sebi podarim.

**Hranilnica in posojilnica Učiteljskega
konvikta v Ljubljani,**

registrovana zadruga z omejenim jamstvom,

Promet do konca svečna 1905 K 26.550.72.

Trnje in osat.

IV.

Da je učiteljstvo v najugodnejšem gmotnem položaju, da je njegova služba sladka kakor mana, da mu življenje poteka kakor pomladni sen, to so znali že stari Rimljani, ki so — uvažuje vse prijetnosti učiteljske službe — skovali nad

vse vabljev in lep pregovor: »Kogar črtijo bogovi, ga napravijo za učitelja.« Stari Rimljani so bili praktični možje, ki so dobro vedeli, kaj je grenko in kaj sladko. Zato so pa dobrote našega stanu in naše službe označili na tako jedrnat način. Oni pregovor je še in celo v popolnejši meri v veljavi, in da se ne izgubi, zato je preskrbljeno na vse strani — in menda tudi za vse čase. Človek se čudi, s kako občudovanja vredno solidarnostjo skrbe naši poklicani in nepoklicani faktorji, da ne pride oni rek ob kredit. Škoda bi res bilo lepega pregovora, ki je dosegel tako častljivo starost! Ali naj stare Rimljane in njihove pregovore stavimo na laž? Ali naj se učiteljstvu tako ali tako delovanje polajša in pomanjša? — skrb za vsakdanji kruhek. Mar naj se mu dajejo tudi najbolj opravičene ugodnosti — da bo sito — in s tem razveljavi rek, ki je priznan že stoletja in stoletja? Prosimo, kam pa pridemo s politiko! Opravičeno bi nam očitali liberalizem v najlepši in najblažji obliki. — Ta bi bila lepa, da bi ljudem ki vzgajajo deco, ljudem, ki so nas vzgojili, da bi ljudem, ki drugega ne store, kakor da vzgajajo bodoči rod in dajejo podlago raznim stanovom: delavcu, diurnistu, svetniku, župniku, škofu, ministru in sploh vsem, ki znajo pisati in brati, da bi takim ljudem, ki jih sicer prilično imenujejo pijonirje kulture in ki smo jim dolžni največjo hvaležnost, da bi takim ljudem na ljubo razveljavili oni lepi rimski rek?! Ne, to ne gre! Kje pa ostane potem naša slovenska kultura, naše rodoljubje in domoljubje, ki poganja krasne cvetke, kadar gre za to, da učiteljski pari ne privoščiijo koščka trdo in krvavo zasluženega kruha. Ali ni že davkov dovolj? Skrbimo rajši, kako bomo s pridom krmili krave, konje, pse in mačke.

Naše stoletje tako radi imenujejo humanno, in naše države se tako rade ponašajo s svojo humaniteto, in to z vso pravico: saj je preskrbljeno za pse, mačke, gade, tatove, roparje in morilce. Le učitelji ničesar ne vedo o tej toli hvalisani humaniteti. Menda se je ravno pred našimi durmi ustavila, obrnila hrbet in šla dobrote delit med bolj potrebne in koristne sloje nego je učiteljski stan.

Najlepše je pa, da nam pravijo: »Oglasite se!« — kadar molčimo, in — »Nikdar niso siti!« kadar govorimo. Z zadnjim zadenejo vedno v črno, zakaj resnično: nikdar nismo siti, ker nam merodajni faktorji ne narežejo toliko kruha, da bi se najedli dositega, četudi so naših želodcev zahteve sila ponižne in skromne.

No, imeli so, kakor zatrjujejo od vseh strani, v preteklem letu najboljši namen, da nam zvišajo plače. Napravljen je že bil tudi načrt, kako jih bodo zvišali. Žal ostalo je le pri namenu in načrtu — do izvedbe ni prišlo — ostalo je pri starem, t. j. pri stari misli. Nadejali smo se potem, da jih z Novim letom pomaknejo kaj več v višje plačilne razrede. Kaj pa! Še manj nego lani. Ostalo nam je še eno upanje, in krčevito se ga je učiteljstvo oprijelo. Sanjalo je, da dobi draginjsko doklado, dokler ne povišajo plač. Bile so sanje. »Moj up je šel po vodi« — dobili niso ničesar; besede, obljube, načrti — pri tem je ostalo. Naj bi bilo ostalo, da se da s tem kaj kupiti, pa — žal! — ta denar pač poznajo po raznih prodajalnah, a zanj ne dajo nič! — Izjalovili so se nam torej vsi upi. Pomoči od nikjer!

Krivicu bi pa delali, ako bi rekli »nikjer!« — Tam na Gorenjskem v Trziču se je zgodilo nekaj, kar naj bi bilo v zgled mnogim, mnogim drugim krajem. Krajni šolski svet je sklenil, da da vsemu učiteljstvu, dokler ne zvišajo plač — draginjsko doklado! — Ni naš namen, da

bi zaradi tega krajnemu šolskemu svetu peli hvalo, četudi jo v polni meri zasluži, pač pa moramo zaklicati vsem drugim: »Pojdi in stori tudi ti takole«

V prvi vrsti velja ta klic naši beli Ljubljani, ki se je dala po gorenjskemu trgu prekositi — in — pardon! — osramotiti. Ali so draginjske razmere v metropoli ugodnejše, da se nihče ne odzove klicu po pomoči? To kar je storil Tržič, bi storila lahko tudi Ljubljana. In drugi kraji? Ne govorite vendar vedno o važnosti učiteljskega stanu, ne poudarjajte vedno, kako važen in odličen faktor je za kulturno in socialno življenje našega naroda! Pomagajte mu! Dokler tega ne storite, smatramo vse vaše himne na naš stan kot gole puhlice-fraze, s katerimi nas krmite, ker nam drugega nečete dati, ker nimate za nas src, kakor vam je na učiteljskem shodu o Veliki noči govornik opravičeno zalučal v brk. Indignirani ste bili tačas; delali bi se najrajši razžaljene, trdili ste celo, da imate srca za nas — a dokaz za svojo trditev ste dolžni še danes.

Pri sedaj obstoječih razmerah, pri občeznani draginji se nehote spominjamo onih naših tovarišic in tovarišev, ki nimajo prostega stanovanja, ki morajo od svoje borne plače plačevati visoko stanarino. Mislili bi, da se bo ta ali oni spomnil teh trpinov. Pomota v »regimentskancliji!« Nihče se jih ne spomni, nihče ne misli na to, da glojejo ti siromaki ob ubožstvu in pomanjkanju! Pri tem nam hodijo na misel naše šolske stavbe. To je pravo sršenovo gnezdo, ki bo treba vanj prav pošteno dregniti. Nikjer ne ščedijo toliko kakor pri teh, a ščedijo nespametno, ker zidajo take stavbe, da zadoščajo jedva za par let in potem so premajhne in nedostatne. Sobe navadno odmerijo na minimum učencev brez pomisleka na prihodnost, ki privaja vedno več otrok v šolo. Pisarnica je navadno tako velika, da mora iti učitelj iz nje, če se hoče obrniti — potem pride lahko obrnjen nazaj. — Soba za učila je v pisarnici in konferenčna soba tudi tam, torej kar tri v eni. »Le malo stroškov!« to je deviza, kadar zidajo šole, kjer prebiva najdražji narodov zaklad — deca. To je vredno najostrejše graje, in vsi merodajni faktorji naj si za vedno za uho zapisejo: Šola ni nikdar prevelika in šolskih prostorov ni nikdar preveč! Če ni denarja za naše otroke, za koga pa so? — Glede tega vprašanja je še toliko gnilega, da bi se dala napisati cela knjiga.

Silijo nam pikre besede v pero, naslovljene na razne adresate, a za danes opustimo to. — Pač pa vprašamo: Zakaj ne delajo merodajni faktorji na to, da bi v novih šolskih poslopih ne bilo prostih stanovanj za vse učiteljstvo, in če že ne prostih, pa vendar proti majhni odškodnini? Občino — posameznika bi to malo težilo, a bednemu učiteljstvu bi bilo stem izdatno pomagano. »Src nimajo« nam sili na jezik, src ne zgoraj ne zdolaj. Delo naše uživajo za manj nego beraško plačo, svojo deco hočejo imeti vzgojeno in otesano — a da bi nam pomagali, pomagali vsaj oni, ki nam tolikokrat zatrjujejo, kako važen faktor smo, kako potrebni deželi in državi (ta ne da ničesar, čeravno vedno zahteva, da naj uči šola, kako sladko je za domovino — umreti) — o tem ni niti govora! Trpin-učitelj molči, saj si vaje trpeti! A trpin-učitelj neče več molčati!

Pokojnina istrskega učiteljstva.

Več tovarišev me je vprašalo, kako in kaj je sklenil naš deželni zbor v zadnjem zasedanju glede upokojevanja učiteljstva. Zato naj navedem tukaj nekoliko glavnih določeb o tem. Načrt še ni sankcioniran, zato se mi ne zdi vredno, tu objavljati vse podrobnosti, a kogar zanima, dobi vse to v listu »Vita autonoma«, 12. zvezek z dne 31. oktobra 1904. Glavne določbe pa so te:

1.) Za celo pokojnino je določeno 35letno službovanje od časa zadobitve sposobnosti.

2.) Kdor je upokojen pred dovršenim 5. letom, dobi kot odpravnino enoletno plačo, a kdor je upokojen po dovršenem 5. letu in pred dovršenim 10. letom, dobi dvoletno plačo kot odpravnino. Po dovršenem 10. letu dobi upokojenec 40 % in za vsako nadaljno leto službovanja 2 1/2 % všteto plače kot pokojnino. Dovršenega 1/2 leta se šteje za celo leto.

3.) Ob smrti učiteljske osebe se plača njenim preostlim tromesečna plača za bolniščne in pogrebne stroške in imajo pravico, uživati še tri mesece stanovanje, ki ga je uživala pokojna oseba.

4.) Do pokojnine, oziroma odpravnine ima pravico le ono usposobljeno učiteljstvo, ki je definitivno nastavljeno; onemu, ki ni zadobilo definitivnosti, a je usposobljeno, se povrne iz pokojninskega zaloge to, kar je vplačalo vanj.

5.) Vdova, ki je preostala po učitelju, ki je imel pravico do pokojnine, dobi kot pokojnino 40 % zadnje soprogove plače, a za vsakega otroka 1/3 svoje pokojnine kot vzgojnino, vendar ne smejo vse vzgojnine presegati nje pokojnine in vsota vdovine pokojnine in vseh vzgojnim ne sme presegati zneska pokojnine, ki bi jo dobil pokojni ob času smrti.

6.) Ako pokojni učitelj ni ostavil vdove, pač pa sirote, ki niso dosegle 20. leta svoje starosti, dobé te kot konkretno pokojnino 1/2 pokojnine, ki bi jo imela dobiti vdova; ako je pa konkretna pokojnina manjša kot znesek vseh vzgojnin, doda se še toliko po glavah, da se doseže ta znesek.

7.) Sirote in vdove podučiteljev, ki so se poročili brez dovoljenja okraj. šol. oblasti, nimajo pravica do pokojnine, ne do vzgojnine. Enako nimajo te pravice vdove in sirote onih učiteljev, ki so se poročili potem, ko so že bili vpokojeni, ali če so se poročili v času dejanske službe, pa so pred poroko bili dovršili 60. leto svoje starosti.

8.) Za odmeritev pokojnine je merodajna ona plača, ki jo je uživala učiteljska oseba tik pred upokojenjem, oziroma tik pred smrtjo. V to plačo se šteje: letna plača, opravilnina in kvinkvenije, izvzeta je pa stanarina in vse druge remuneracije.

9.) Zato bo plačevalo v pokojninski zalog vse usposobljeno učiteljstvo, naj je imenovano definitivno ali provizorno, prvo leto po usposobljenju 10 %, a vsako naslednje 4 % od plače, ki jo uživa. Vselej, ko plača priraste, plača 10 % od prirastka. Odbito je pa 1/2 % plačevanje za okraj. učit. knjižnico.

10.) V istem zasedanju se je spremenil § 23. dež. šol. zak. z dne 9. oktobra 1901 v toliko, da se je ustanovila letna plača 900 K za podučitelje, 800 K za podučiteljice, ki so usposobljene, a za neusposobljene podučitelje 800 K in 700 K za neusposobljene podučiteljice.